

ELSA ANTILA

*Karyjalanneito
kimpaantuu*

 SAGA
EGMONT

Karjalanneito kimpaantuu

Elsa Anttila

Karjalanneito kimpaantuu

SAGA Egmont

Karjalanneito kimpaantuu

Cover image: Shutterstock

Copyright © 1989, 2023 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727027081

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Jokin äidin olemuksessa kavalsi, että oli tapahtunut jotakin. Tai sitten se oli kuullut jotakin, joka kiersi nahan alla kuin suomalaiset RAC-rallissa. Tytti ei hämmästynyt vähääkään, kun emo ilmoitti heidän ruokapöytään istuutuessaan:

– Ette sitten karkaa kukaan mihinkään, kun on syöty!

Jaana tarkisti sormellaan taulukosta seinältä:

– Se on vielä Armin tiskivuoro.

– Olenko minä muuta väittänyt? Armi kimmastui.

Äiti katsoi heihin jokaiseen kuin joskus kymmenen vuotta sitten.

– Ei tässä mistään sellaisesta ole kysymys... Sitä paitsi minä ihmettelen jos tiskivuoro on teille niin suuri kysymys. Minä olen selviytynyt tämän perheen tiskeistä parikymmentä vuotta ilman astianpesukoneita enkä tietääkseni ole pitänyt siitä tuollaista meteliä.

– Älä sinä Jaanaa teittele, Armi sanoi. – Kukaan muu ei ole sanonut tiskeistä sanaakaan. Ei edes isä!

Se oli piruilua ukolle. Ja aiheesta. Tässä huushollissa mies oli aina ollut Mies. Niin isä kuin poikakin. Tytti ei muistanut, että olisi nähnyt kummankaan tiskaavan tai imuroivan. Tai osallistuvan yleensä millään tavalla kodin hoitamiseen. Akkojen työt kuuluivat akoille ja herrat nauttivat elämästään.

Tytti ei silti syyttänyt Erkkiä eikä isää. Missä ne olisivat oppineet, kun äiti oli aina palvonut kumpaakin. Ja töissäänkin molemmat saivat ylläpitää illuusiota ylemmydestään: teknikko-isä oli ikänsä työskennellyt vanhanaikaisessa tehtaassa, jossa teknikoilla ja insinööreillä oli omat pöytänsäkin ruokalassa, ja Erkki oli jäänyt armeijaan, missä kadettikoulu ja kaksi nappia kauluslaatoissa teki muutaman vuoden asevelvollisia vanhemmasta luutnantista kaikkitietävän ihmeolennon

alaksiinsa verrattuna. Äidin silmissä poika nyt oli sitä muutenkin.

Mutta eihän tässä tiskauksista riideltä.

– Minulla on teille puhuttavaa, äiti ilmoitti juhlallisesti. – Voi kai sanoa, että uutinen.

– No mikset kerro sitä, isä yllytti istuutuessaan pöytään.

Isäkään ei siis tiennyt.

– Me syömme ensin rauhassa, äiti piti päänsä. – Ennen jälkiruokaa minä kerron!

– Jälkiruokaa! Jaana kauhistui. – Montako kaloria ja joulea?

– Olkoon miten monta tahansa, äiti ohitti vastalauseen. –

Tätä juhlitaan nyt.

Oliko se voittanut lotossa?

Mutsille riitti että oli neljä oikein, siinä jo oli syytä heittäytyä juhlalliseksi. Ammatti oli opettanut äidin dramatisoimaan asiat. Se puhui usein kuin ensiluokkalaisille koulussa.

Yhtä kaikki Tytti huomasi tulleen uteliaaksi. Kun he yksissä naisin nostelivat käytettyjä astioita tiskipöydälle ja jälkiruokamaljoja pöytään, tunnelma oli selvästi käynyt odottavaksi.

– Vadelmia ja kermavaahtoa! äiti kuulutti.

– Ihanaa! Armi riemastui. – Laihduttaminen siirtyi ensi viikkoon.

Äiti odotti, että jokaisella oli jälkiruoka edessään. Isälle hän laittoi annoksen valmiiksi, sokeria myöten. Ja otti itselleen kuin pikkulinnulle.

– No?

Kiinnosti asia näköjään isääkin.

Äidin katse kiersi pöytäkunnan.

– Me olemme saaneet perinnön...

Hetken Tytti kuvitteli kuulleensa väärin. Mutta toisten kasvoilta paistava epäusko sai hänet luottamaan korviinsa.

– Mistä muka? Jaana kysyi ääneen.

Äiti otti loukkaantuneen ilmeen.

– Antaa asian olla, ei tarvitse kenenkään mukatella.

– Älä nyt viitsi, Armi lauhdutteli. – Mistä?

Tytti pelkäsi, että joku heistä – pahimmassa tapauksessa hän itse – menee nyt heittämään pari lenkoilevaa sanaa ja äiti napsauttaa suunsa kiinni ihan tosissaan. Mutta he kaikki maltoivat odottaa.

– Amerikasta!

Tytin korvissa suhisi.

– Amerikasta? isä toisti. – Keneltä?

– Kalle-sedältä.

– Miten paljon? Jaana henkäisi.

Äiti pudisti päätään.

– Siitä ei ole kenelläkään mitään tietoa.

– Kenelläkään? Tytti valpastui. Keitä muita äiti tarkoitti?

– Niin... Meitähän on perillisiä vaikka miten monta.

Jenni-täti ja Suoma-täti ja Veera-täti. Ja koko Kukkosen suku.

Tytti arvasi, että hänen omilta kasvoiltaan paistoi sama pettymys, jonka hän näki sisariensa kasvoilla.

Isä nauroi ääneen.

– Kuka tietää, vaikka sillä perinnöllä ei maksettaisi edes näitä vadelmia. Mutta nautitaan nyt näistä.

Isän olemuksessa oli selvästi mielenosoituksellisuutta, kun hän keskittyi jälkiruokaansa.

Tytti tiesi syynkin. Ei ollut kysymys pelkästään perinnöstä. Isä ei ollut muutenkaan innostunut Kukkosista. Äidin suku kuvitteli olevansa jotakin niin hienoa, että sen mielestä joku

tavallinen Pajunen oli kohdannut uskomattoman onnen saadessaan vaimokseen Kukkosen. Todennäköisesti isä olisi vain hyvillään, jos amerikanperintö supistuisi muutamaaan taalaan eikä vaimon suku pääsisi vouhottamaan vielä rahoillakin.

Äidin posket punoittivat tärkeydentunteesta.

– En tiedä, mitä Amerikasta on tulossa, mutta ainakin me perimme meidän vanhan sukutalon kotikaupungista.

– Talon! Armi yllättyi.

– Mikäli se on vielä pystyssä, isä jarrutteli.

– Mutta tontti, Tytti huomasi laskevansa. – Onko se oma vai vuokramaata?

– Tietenkin oma, äiti sanoi arvokkaasti. – Kukkokset omistivat aikoinaan puolen korttelin suuruisen liiketontinkin.

Äidille kaupunki oli vielä kaikkien vuosikymmenien jälkeenkin ”kotikaupunki”. Tai sitten mutsi sanoi niin ihan piruuttaan, korostaakseen sitä ettei ollut koskaan kotiutunut Pajusten juurille.

– Mutta se meni samassa konkassa, missä kaikki muukin, isä letkautti häijysti.

– Vanhat käsityöläismestarisuvut eivät pystyneet kilpailemaan roskatavaran dumppaajien kanssa, äiti piti puoliaan.

Sen verran Tyttikin oli kuullut menneistä, että ”roskatavaran dumppaajia” olivat kelvottomat Revot, jotka tulivat kunniallisten Kukkosten hallitsemaan kaupunkiin ja perustivat kenkäkauppoja, vaikka kaksi Kukkosten omistamaa olisi riittänyt pieneen kaupunkiin oikein hyvin.

– Eivätkä pärjänneet Revot itsekään, äiti sanoi vahingoniloisella äänellä. – En tiedä mitä perintöjä he ovat jättäneet jälkipolvilleen, mutta me perimme joka tapauksessa suvun vanhan huvilan.

”Huvila” oli Kukkosten ja äidin vanhan kotikaupungin kieltä. Se oli ehkä kuulostanut hienommalta kuin ”talo”.

– Me? Armi toisti. – Osaako Tyttikään sanoa mitä se voi tehdä nenää kohti, meitä on sentään iso lauma perimässä sitä.

Tytti oli jo neljättä vuotta töissä rakennusliikkeen konttorissa.

– Sehän riippuu ihan paikasta ja tontin pinta-alasta, Tytti muistutti. – Minkälaiset siinä on rakennusoikeudet...

– Ei huvilaa myydä, äiti ilmoitti tiukasti. – Jenni ja minä sovimme, että osa Amerikan-perinnöstä käytetään sen entisöimiseen.

Jaana keskeytti syömisen.

– Eli unohdetaan koko juttu!

– Museonhoitajat är yy, Armi hymähti.

– Likat, hei, isä tyynnytteli. Hän varmaan huomasi äidin pahastuvan. – Onhan siellä kuitenkin omaisuutta, vaikka sitä ei heti olla rahaksi muuttamassa. Semmoinen tontti käy vakuudesta, kun joku tarvitsee lainaa.

Tieto tukki tyttöjen suut. Tytti arvasi Armin ja Jaanan tuntevan hetken aikaa jotakin samaa kuin hän. Hän ei oikein löytänyt sille määritelmää. Kai se oli nyt sellaista turvallisuudentunnetta, jota rikkaat kokivat. Alitajuinen tieto rahasta rauhoitti.

Sitten Jaana rikkoi illuusion:

– Mutta sekin laina on maksettava takaisin. Meikäläisen palkallahan se tapahtuu!

Tytti ajatteli jo Kalle-setää.

– Eikö sedällä ole siellä Amerikassa perillisiä, kun niitä pitää Suomesta saakka kaivaa esiin?

– Kalle pysyi koko ikänsä vanhanapoikana, äiti sanoi. – Uskollisena sille naiselle, jota ei saanut.

– Höhlä parka! Jaana halveerasi. – Pilata nyt koko elämänsä yhden mimmin vuoksi.

– Mutta jäipä meille ainakin se talo, Armi puolusti Kallea. – Ja ehkä jotakin Amerikastakin. Kuvitelkaa, jos setämies on ollutkin miljonääri! Tämä tyttö lähtisi heti maailmanympärimatkalle.

– On sieltä jotakin tulossa, mutta kukaan ei vielä tiedä mitä, äiti puntaroi. – Sen vuoksi Tytti joutuukin menemään sinne.

– Amerikkaan? Jaana ja Armi sanoivat yhteen ääneen.

– Ei vaan kotikaupunkiin, äiti tarkensi. – Jonkun meistä täytyy olla valvomassa perheen etuja.

Tytin päänahkaa kutisi.

– Miksi minä?

Äiti katsoi toisiin. Luetteli sitten:

– Sinulle ei tule siitä taloudellisia menetyksiä, siirryt vain sikäläiseen haarakonttoriin. Ja syksyllä pääset tänne takaisin omalle paikallesi.

– Mistä sen niin varmasti tietää, Tytti vastusti.

– Minä soitin teidän konttoripäällikölle, äiti paljasti.

– Hän sanoi, että järjestely sopii suorastaan erinomaisesti, sinä voit opastaa sikäläisiä atk-asioihin. Konttoripäällikkö niin kehui sinua.

Tytti oli kauhuissaan.

– Sinä menet noin vain soittelemaan minun esimiehelleni ja järjestelemään minun työasioitani!

Äiti kohautti olkapäitään.

– Hän ymmärsi minun esitykseni oikein hyvin.

– Kerroitko sinä hänelle tästä Amerikan-perinnöstä? isä kauhistui.

– En tietenkään, äiti tuhahti, – joka tavalla keskeneräisestä asiasta. Sanoin vain, että Tytin on aika tutustua äitinsäkin sukuun ja vanhoihin kulttuuriperinteisiin. Konttoripäällikkö tiesi meidän entiset kenkäkaupat ja tehtaan.

– Tehtaan? Jaana toisti.

– No verstaan, äiti sanoi kärsimättömästi – Tai millä nimellä sitä kutsutaan. Isoisä teki siellä saappaita, ja hänellä oli joskus kymmenenkin suutaria ja oppipoikaa töissä.

Isä naurahti.

– Kun me aikoinaan seurusteltiin, minun kaverini lauloivat minulle aina, että suutarin tyttären pihalla kasvaa kaunis pihlajapuu...

Äiti vilkaisi häntä epäilevänä.

– Sinun kaverisi olivat mitä olivat. Mutta kotikaupungissa jokainen tietää mikä Kukkosen Kenkäliike oli ennen kuin ne Revot tulivat pilaamaan kaiken.

– Minä en sinne ainakaan lähtisi, Jaana sanoi.

– Enkä minä, Armi ilmoitti.

– En minä teitä ole pyytänytkään, äiti sanoi. – Tytille se voi tehdä hyvää muutenkin.

Tytti huokasi; hän tiesi mitä tuo ”muutenkin” tarkoitti äidin sanastossa. Se tarkoitti Timo Virtasta, jonka kanssa Tytti oli seurustellut vuoden päivät, viime vappuaattoon saakka. Puolen yön aikaan, samppanjapullonkorkkien poksahdellessa iloisimmillaan, Timo oli ilmoittanut menevänsä seuraavana päivänä kihloihin toisen naisen kanssa.

”Se on paksuna”, Timo oli ilmoittanut perusteluiksi.

Sillä tavalla. Ja Tytti oli pitänyt tarkan huolen, että heille ei tapahtuisi mitään, joka sotkisi herran opiskelut.

Tytti oli pystynyt näyttelemään huoletonta, mutta tapaus oli koskenut. Ei sillä tavalla, että hän olisi jäänyt tämän perintösedän tavoin suremaan yhtä rakkautta. Olihan hän kouluaikana seurustellut puolivakavasti parikin kertaa. Mutta Timon petollisuus teki kipeää. Ja oma sinisilmäisyys harmitti. Tytti tunsu hukanneensa kokonaisen vuoden yhdentekevän hunsvotin vuoksi.

Mutta ei hänen rakkausjuttujensa vuoksi tarvinnut matkustaa toiselle puolelle Suomea. Kaikkea äiti keksikin! Käytti tätä Timo-juttua vain verukkeena voidakseen määrätä hänet lähtemään.

Kiltein ja nynnyinhän se aina valittiin. Tytin sisimmässä hiukan kiehahhti. Hän antoi aina toisten määrätä elämästään. Nuorin sisko sai ryysyistä sen, joka kävi vanhemmille pieneksi. Oliko hänelle koskaan ostettu omaa uutta pukua? Ja hän nukkui keittiön alkovissa vielä sittenkin, kun Erkki lähti kotoa. Silloin tarvitsivat isommat siskot välttämättä kumpikin oman huoneen. ”Tytti on tottunut lukemaan keittiössä!” Ja hän alistui siihen.

Sitten kun mitta tuli täyteen, hän räjähti karjalaisen temperamentilla. Niin siinäkin asiassa. Isä joutui tekemään lisähuoneen verannan päälle ja siitä tuli talon aurinkoisin ja paras.

– Missä minä edes asun siellä, Tytti huolehti ääneen.

– Ei ole mikään ongelma, äiti sanoi topakasti. – Teidän firmalla on siellä huoneistoja ja konttoripäällikkö lupasi sinulle kaksion tai jonkin sellaisen.

Tytti ei ollut uskoa korviaan. Äidin oli pitänyt lumota konttoripäällikkö jollakin noitakeinolla. Se mies ei jaellut yhtiön huoneistoja kenelle tahansa. Takanapäin naurettiin, että

konttoripäällikkö valvoi öitään, jos joutui luovuttamaan asunnon jollekin, joka ei maksanut siitä päivän korkeinta hintaa.

Armi nauroi pikkusiskonsa hämmingille.

– Kysy minkälaisen heilan äiti on varannut sinulle sinne kesäksi! Tumma vai vaalea, lyhyt vai pitkä?

Äiti punehtui.

– Totta kai minä huolehdin Tytin asioista niin pitkälle kuin mahdollista, kun kerran lähetämme hänet suoraan suden suuhun. Mutta minä edellytän, että sinä käyttäydyt siellä tyylikkäästi ja suvun arvon mukaisesti. Siellä sinä olet Kukkonen etkä Pajula.

– Älä ainakaan mene sirkukseen, Jaana varoitti häijysti.

– Äläkä joudu revon suuhun, isä höysti.

Kyllä ne jaksoivat!

Toistakymmentä vuotta sitten Tytti oli aivan pikkutyttönä ollut ensimmäisellä ja ainoalla vierailullaan äidin hienojen sukulaisten luona. Eräänä kesäiltana oli menty sirkukseen, jossa oli myös eläintallit. Niihin tutustuttaessa varoitettiin jo ovelta röyhkeästä apinasta, joka oli purrut ja raapinut asiakkaita.

”Jos sillä on paha päivänsä, se voi tehdä mitä tahansa”, joku henkilökunnasta sanoi.

Lasten kauhistukseksi Jenni-täti oli ollut valmis peruuttamaan koko teltaan menon. Mutta Tytti oli vakuuttanut ponnekkaasti, että hän ainakaan ei pelännyt marakattia.

Ja niin siinä oli käynyt, että kun häijy apinanriivattu oli hypähtänyt Anita-serkun kädestä roikkumaan, Tytti oli salamana kiiruhtanut hätään ja purrut apinaa.

Marakatti oli nostanut kamalan äänen ja paennut jonnekin köysistöön. Tytti oli kiidätetty pesemään hampaansa, ja sen jälkeen lääkäriille asti.

Kotiväki veti tarinan esiin aina sopivassa tilanteessa. Nyt oli edellisestä kerrasta kulunut kai jo pari vuotta.

– Miten niin revon suuhun? Tytti kysyi uhkaavasti. – Ja suden?

– Isän höpöttelyjä, äiti sanoi. – Nakkelee minulle niistä Revoista. Mutta eipä ole enää Kenkä-Repokaan kotikaupungin ykköskenkäkauppa!

– Sinä itse sanoit, että ”suden suuhun”, Tytti sanoi ja katsoi äitiä tiukasti.

– No on siellä tietenkin kähinää perinnöstä. Se on ihan selvää. Minä tunnen sisareni... Mutta kun joku meistä on paikalla, meitä ei ainakaan ohiteta noin vain.

– Älkää nyt kuvitelko ihan mahdottomia, isä varoitti. – Lakia siellä noudatetaan, onhan siellä pesänvalvojat tai mitä he lienevät. Ei siellä kukaan voi ilmoittaa, että minäpä otankin nyt suurimman osan ja jakakaa te sen mitä jää.

– Jaa-a, enpä menisi vannomaan, äiti sinnitteli. – Tulee sinne Veerakin valvomaan etujaan.

– Tietysti te teette niin kuin tahdotte, isä antoi periksi ylikorostuneen auliisti.

Oliko isä kateellinen äidille? Ajatus tuntui mahdottomalta – mutta isä oli Tytistä jotenkin outo. Niin kuin ei olisi lainkaan iloinnut heille tulevasta perinnöstä.

Mitähän isä sanoisi, jos sieltä tulla pamahtaisi lottovoiton verran dollareita? Tyttiä hykerrytti. Saattaisivat äidin tililtä tulevat rahatkin kelvata, kun oltaisiin menossa ostamaan turboa...

Myöhemmin syönnin jälkeen, kun Armi oli huljuttanut astiat koneeseen ja korjannut pöydän, äiti selvitti perintöasiasa sen minkä tiesi.

– Nyt kun isä on torkuilla eikä irvistele tässä, minä voin kertoa, että pankista oli sanottu, että ihan muutaman dollarin vuoksi Amerikasta ei vaivata Suomen ulkoministeriötä ja pyydetä etsimään perillisiä.

Jaana löi kätensä yhteen.

– Ajatelkaapa, jos sieltä on tulossa paljon rahaa, sisko unelmoi. – Minä jätän työt samana päivänä ja lähden jatkamaan lukuja.

– Minä ostan pari hevosta, Tytti huomasi itsekin suunnittelevansa.

– Ja ne syövät sinut vararikkoon, Armi miltei kimmastui. – Minä elän muuten ihan niin kuin ennenkin, mutta matkustan kaikki lomat.

– Oma asunto teidän pitäisi kaikkein ensimmäiseksi ostaa jokaisen, äiti huolehti. – Asuntojen hinnat nousevat ihan hullun lailla. Mutta katsotaan nyt ensin mitä sieltä on tulossa.

– Se huvila joka tapauksessa, Jaana muistutti. – Minusta on hullua pitää sitä minään muistomerkkinä menneestä suuruudesta, kun kaikki nyky-Kukkoset ovat minun tietääkseni rahatonta bee-luokan sakkia.

Äiti nosti kauhistuneena käsiään.

– Älä vain sinä, Tytti, mene siellä sanomaan jotakin tuollaista!

– Eikö se ole totuus? Jaana piti puoliaan.

– Ei ole, äiti kivahti. – Minun tietääkseni teidät on jokainen koulutettu ammattiin.

– Jokainen olemme itse ottaneet opintovelkaa, Armi muistutti.

– No ylioppilaaksi ainakin, äiti puolustautui. – Ja me olemmekin Kukkosista kaikkein surkeimmat. Jenni-tädillä on parempi eläke kuin minulla palkka.

– Ihanko totta?

– Hän on itse maksanut sen. ”Ainoa etu yksityisyrityksellä”, Jenni sanoi minulle jo kymmenen vuotta sitten. Liike sai vähentää eläkevakuutuksen veroista.

– Miksi Eeva ja Anita eivät jatkaneet äitinsä liikettä? Armi ihmetteli.

– Vanha talo, jossa myymälä oli, purettiin, äiti tiesi. – Ja uudessa oli niin kamala vuokra, etteivät tytöt uskaltaneet kuvitellakaan myymälää siihen. Ja onhan heillä oma ammatti... Minä uskon sitä paitsi, että vanhassa kulttuurisuvussa painavat muut arvot enemmän kuin raha. Jenni ei missään tapauksessa suostu myymään huvilaa. Enkä minäkään. Mutta tehkää te sille mitä haluatte sitten, kun minua ei enää ole.

Tytti tiesi, että keskustelua ei kannattanut jatkaa, kun äiti otti tuon asenteen. ”Sitten kun minä olen poissa” -keskusteluja oli tässä perheessä käyty tarpeeksi.

– Niin että tiedät minun kantani, Tytti, äiti sanoi painokkaasti. – Ja tätiesi. Minä tunnen kyllä sisareni...

Äiti oli kuin olikin hurmannut puhelimessa konttoripäällikön. Muuten ei miehen ylenpalttinen ystävällisyys olisi ollut mahdollista.

Tytistä tuntui, että jos hänellä olisi ollut sisua vaatia kesäksi työsuhteautoa, sekin olisi järjestynyt.

– Me veloitamme asunnosta vain muodollisen vuokran, konttoripäällikkö itse ehdotti. – Kaksisataa markkaa. Jos sopii,

Tytti Pajunen on kotoisin Karjalasta, eikä hän ole ikinä ollut kovin kiinnostunut länsisuomalaisen äitinsä varakkaasta suvusta tai sen historiasta. Kun Tytin kaukainen sukulainen äidin puolelta kuolee, Tytin on aika matkustaa juuri siihen pikkukaupunkiin, jossa äidin suku on aikanaan vaikuttanut.

Tytti ei kuitenkaan ole valmistautunut siihen, mitä hänellä on vastassa – hänen sukunsa on valmis riitelemään ankarasti Amerikan sukulaisen perinnöstä. Mutta Tytti on nainen, jossa on ytyä. Hän ei helposti anna periksi. Ja onneksi reissuun mahtuu mukaan myös hieman romantiikkaa...

”Karjalanneito kimpaantuu” on romanttinen viihderomaani vuodelta 1989.

Elsa Anttila on kirjailija Jorma Kurvisen (1931–2002) salanimi. Kurvinen tunnetaan erityisesti Susikoira Roi -nuortenkirjasarjasta. Kurvinen julkaisi myös aikuisten romaaneja. Hän työskenteli toimittajana Uudessa Oulussa ja kaunokirjallisuutta julkaisevassa Nyyrikissä, mutta jäi päätoimiseksi kirjailijaksi vuonna 1978. Kurvinen sai Valtion kirjallisuuspalkinnon kolmesti.